

Nr 209.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1942 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 för anskaffning av vissa uppvärmningsapparater m. m.

(1:a avd.)

Driftbudgeten.

Fjärde huvudtiteln.

1:o) **Anskaffning av vissa uppvärmningsapparater m. m.** I propositionen nr 249 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 17 april 1942 (punkt 1), föreslagit riksdagen att till Anskaffning av vissa uppvärmningsapparater m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag avser anvisande av medel, på förslag av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, för anskaffning av 50 stycken apparater för uppvärmning av bussar, enligt ett av chefen för armén framlagt förslag avsedda att ingå i badpluton och användas för desinfektion med cyanväte och för vissa avgasningsändamål.

Departementschefen har framhållit, att Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med chefens för armén förslag i ämnet, i kommandoväg utfärdat nya bestämmelser — med tillämpning från och med den 1 april 1942 — i fråga om sammansättningen av badpluton. De av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse föreslagna åtgärderna syntes därigenom bliva erforderliga, varför departementschefen för egen del ansåge sig böra biträda vad styrelsen sålunda föreslagit. Mot kostnadsberäkningarna syntes anledning till erinran icke föreligga.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag får utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må till *Anskaffning av vissa uppvärmningsapparater m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

2:o) **Anskaffning av maskiner och utrustning för försvarsväsendets verkstadsnämnd underställda fabriker.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 2) att för Anskaffning av maskiner och utrustning för försvarsväsendets verkstadsnämnd underställda fabriker å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,634,000 kronor.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande.

I skrivelse den 6 februari 1942 har försvarsväsendets verkstadsnämnd hemställt, att ett belopp av 1,334,000 kronor måtte ställas till nämndens förfogande för täckning av kostnaderna för vissa maskiner och annan utrustning, som under förra hälften av innevarande budgetår anskaffats för de nämnden underställda fabrikeras räkning.

Vidare har nämnden i skrivelse den 30 december 1941 bland annat äskat ett belopp om 300,000 kronor för om- och tillbyggnader samt löpande anskaffningar vid fabriker under senare hälften av innevarande budgetår.

Framställningarna i fråga ingå såsom ett led i strävanden från nämndens sida att bringa omkostnadsberäkningarna vid nämnden underställda fabriker i så nära överensstämmelse som möjligt med den civila industriens, i vilket syfte nämnden i skrivelse den 24 november 1941 gjort framställning om uppläggande av förnyelsefonder vid nämnden underställda fabriker.

I sistnämnda skrivelse har verkstadsnämnden angivit huvudprinciperna för erhållande av en rättvisande kalkylering sålunda: Icke blott direkta kostnader såsom arbetslöner och materiel utan även alla indirekta kostnader såsom lokalhyror och slitage å maskiner borde vid kalkyleringen medräknas. De indirekta kostnaderna borde gottskrivas en för varje fabrik eller verkstad upplagd förnyelsefond, som borde vara disponibel för ersättningsanskaffningar och ersättningsarbeten. Däremot borde fonderna icke få tagas i anspråk för bestridande av kostnader för det löpande underhållet, vilka kostnader borde direkt påföras driften. Nyanskaffningar av inventarier och maskiner syntes böra finansieras medelst särskilt anvisade anslag.

I skrivelsen den 6 februari 1942 har verkstadsnämnden anfört bland annat följande:

Vid de fabriker, som numera vore underställda nämnden, hade för nybyggnader och större engångsanskaffningar anslag alltid begärts i vanlig ordning, medan däremot kostnaderna för smärre nyanskaffningar, omändringar och utökningar vid fabriker tidigare i allmänhet förts såsom allmänna omkostnader. Detta hade framför allt gällt anskaffning av maskiner och annan utrustning, som blivit nödvändig i samband med av de militära förvaltningarna respektive statens ammunitionsnämnd på fabriker utlagda ökade beställningar. Med de under krigsåren på detta sätt alltjämt stegrade kraven på tillverkningskapacitet hade sådana anskaffningar kommit att uppgå till betydande belopp. Likaså hade behovet i förväg ofta ej kunnat förutses.

I och för sig syntes det angivna förfarandet ej giva anledning till erinringar ur statsfinansiell synpunkt. Anslag för anskaffning av utrustning för fabriker hade också hittills alltid beviljats på driftbudgeten. Emellertid ansåge nämnden, att stor vikt borde läggas vid att få omkostnadsberäkningarna vid nämnden underställda fabriker i så nära överensstämmelse som möjligt med civilindustrien, icke minst för möjliggörande för anskaffande myndighet av prisjämförelser. För detta ändamål vore det nödvändigt, att alla anskaffningar, som innebure kapitalinvestering, också behandlades som sådana och att således dylika anskaffningar betalades ur särskilda anslag.

För de anskaffningar, som gjorts under budgetåren 1940/42, hade nämnden, i samråd med arméförvaltningens tygdepartement och statens industrikommission, begagnat medel, som funnits tillgängliga ur av Kungl. Maj:t den 29 november 1940 till förfogande ställt anslag på 13,000,000 kronor, medan under samma budgetår gjorda diverse smärre anskaffningar på grund av vissa svårigheter att då ordna en omläggning, av nämnden tillåtits kvarstå såsom omkostnader.

Från och med den 1 januari 1942 hade verkstadsnämnden gjort en ändring för anskaffningar, varigenom alla sådana med längre ekonomisk livslängd betraktats såsom kapitalinvestering och centraliserats till verkstadsnämnden. I framtiden avsåges kostnader för anskaffningar komma att bestridas för re-investeringar genom medel ur den föreslagna förnyelsefonden och för löpande anskaffningar av anslaget härför, varjämte för större utökningar samt för ny-anläggningar särskilda anslag komme att i vanlig ordning begäras hos Kungl. Maj:t.

Under den förra hälften av budgetåret 1941/42 hade anskaffningar verkställda av de enskilda fabrikerna, för vilka anskaffningar kostnaderna tidigare avsetts att föras såsom omkostnader, men enligt verkstadsnämndens mening, såsom ovan framhållits, borde bestridas av särskilt anslag. För fabrikerna hade sådana anskaffningar skett till belopp, som, sedan anskaffningarna slutförts, beräknades uppgå till sammanlagt 1,334,000 kronor.

Arméförvaltningens tyg- och civila departement hava i utlåtande den 3 mars 1942 tillstyrkt anvisande av det begärda anslaget å 1,334,000 kronor.

Riksräkenskapsverket har i ett den 27 februari 1942 avgivet utlåtande över verkstadsnämndens förenämnda skrivelse den 30 december 1941 bland annat framhållit, att det begärda anslaget å 300,000 kronor icke syntes böra hänföras till fastighetsredovisningen utan uppföras under fjärde huvudtiteln. Riksräkenskapsverket förutsatte, att anslaget icke finge användas för tillbyggnader, ombyggnader eller reparation av fabriksfastigheterna.

I yttrande den 30 mars 1942 över verkstadsnämndens framställning om anvisande av beloppet om 1,334,000 kronor har riksräkenskapsverket föreslagit, att särskilda tilläggsstatsanslag äskas för samtliga de medel, varom nu vore fråga. Riksräkenskapsverket har vidare anfört i huvudsak följande:

Verkstadsnämnden hade betecknat anskaffning av maskiner såsom kapitalinvestering. Riksräkenskapsverket ville härtill endast erinra, att dylika anskaffningar icke vore att anse som kapitalinvesteringar i budgetteknisk mening. Verkstadsnämnden hade anfört, att kostnaderna för smärre nyanskaffningar, omändringar och utökningar vid fabrikerna tidigare i allmänhet förts såsom allmänna omkostnader, samt tillagt, att sådana anskaffningar kommit att uppgå till betydande belopp. Riksräkenskapsverket, som för sin del funne detta uttalande anmärkningsvärt, ville härtill erinra, att kostnader för omändringar och utökningar vid fabrikerna vore att hänföra till försvarsväsendets fastighetsfond samt att de till underhåll och reparationer av fastigheterna anvisade medlen vore begränsade och ställda till vederbörande fastighetsförvaltande myndigheters disposition.

Med anledning av att medel för under tiden den 1 juli—den 31 december 1941 gjorda anskaffningar äskats först efter det utgifterna blivit verkställda ville riksräkenskapsverket erinra, att verkstadsnämnden hittills bestritt utgifter med anlåtande av från arméförvaltningen erhållna förskott å mycket betydande belopp samt att dessa förskott ännu icke redovisats mot anslag å riksstaten och förskottsstaten. Riksräkenskapsverket funne anmärkningsvärt, att verkstadsnämnden kunnat disponera hos arméförvaltningen lyftade förskott till anskaffningar utan att medel för ändamålet anvisats av Kungl. Maj:t.

Departementschefen har anfört följande.

För egen del har jag intet att erinra mot att, i avbidan på beslut rörande den framtida organisationen av försvarsförvaltningen, verkstadsnämnden provisoriskt bemyndigas verkställa årlig avsättning av medel för maskinparkens

förnyelse m. m. Ett av riksräkenskapsverket enligt handlingarna i ärendet framställt förslag rörande bemyndigandets avgränsning torde härvid kunna tjäna till ledning. Då riksdagens medverkan icke synes vara erforderlig vid en dylik provisorisk anordnings genomförande, har jag ej ansett mig böra i vidare mån än nu skett ingå på detta spörsmål.

För nyanskaffning av utrustning och för sådan ersättningsanskaffning, till vilken de enligt det föregående avsatta medlen icke lämna tillgång, torde särskilt anslag böra anvisas. I enlighet med nämndens förslag förordar jag, att ett anslag av 300,000 kronor ställes till förfogande för detta ändamål. Såsom riksräkenskapsverket anfört, bör detta anslag icke få användas för till- eller ombyggnad av fabriksfastigheterna eller för reparation av desamma. Till frågan om motsvarande medelsanvisning för nästkommande budgetår torde jag framdeles få återkomma.

Vad angår nämndens förslag i övrigt vill jag, ehuru jag finner vad i ärendet förekommit anmärkningsvärt, ej motsätta mig att i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag medel anvisas för bestridande av förutnämnda redan verkställda utgifter, vilka av de enskilda fabrikerna i strid med de nyss angivna principerna gäldats såsom omkostnader i allmänhet. Jag ansluter mig även i övrigt till riksräkenskapsverkets uppfattning i denna fråga och förutsätter självfallet, att hos arméförvaltningen lyftade förskott icke vidare skola disponeras för anskaffningar utan att medel anvisats av Kungl. Maj:t.

Med hänsyn till de föreliggande omständigheterna anser jag det riktigast, att nu ifrågavarande medel, tillhoppa 1,634,000 kronor, anvisas såsom reservationsanslag å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser angående anslagets användning.

Utskottet.

Utskottet, som under punkten 5:o) i sitt denna dag avgivna utlåtande nr 186 påtalat det anmärkningsvärda i vissa av försvarsväsendets verkstadsnämnd vidtagna medelsdispositioner, har efter tagen del av i ärendet föredragna handlingar icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag att medel anvisas för bestridandet av kostnaderna för de under förra hälften av budgetåret 1941/42 verkställda anskaffningarna. Utskottet har icke något att erinra mot att medel i av departementschefen förordad omfattning anvisas för genomförande under senare hälften av samma budgetår av nyanskaffning av utrustning och av ersättningsanskaffning. Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må till *Anskaffning av maskiner och utrustning för försvarsväsendets verkstadsnämnd underställda fabriker* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,634,000 kronor.

3:o) **Ombyggnad av kanonbåten Svensksund.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 3) att till Ombyggnad av kanonbåten Svensksund å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 349,500 kronor.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande.

Sedan marinförvaltningen i skrivelse till chefen för marinen den 7 maj 1941 framlagt förslag rörande utrangering av fartyg, innefattande bland annat kanonbåten Svensksund, meddelade nämnde chef i skrivelse till ämbetsverket

den 17 i samma månad direktiv av innebörd, att beslut om fartygets utrange- ring icke borde fattas utan fartyget borde efter avslutad expedition hösten 1941 undergå sådan reparation, att det under ett antal år framåt kunde ut- nyttjas såsom sjömättningsfartyg under sommarmånaderna eller såsom bas- fartyg i sjöstyrka. I skrivelse till marinförvaltningen den 25 september 1941 angav chefen för marinen vidare vissa önskemål, som borde tillgodoses i sam- band med översyn och reparation av fartyget.

Under erinran om vad sålunda förekommit har *marinförvaltningen* i skri- velse den 13 januari 1942 anfört i huvudsak följande:

Med hänsyn till de av chefen för marinen lämnade direktiven och då planer föreläge att våren 1942 överlämna fartyget till sjökarteverket räknade marin- förvaltningen i förslag till arbetsplan för Stockholms och Karlskrona örlogs- varv samt Göteborgs örlogsdepå för budgetåret 1941/42 med ett belopp av 200,000 kronor för översyn och reparation av kanonbåten Svensksund. Detta belopp inginge i det i arbetsplanen för Stockholms örlogsvarv för special- fartyg under rubriken »II Underhåll av fartyg och båtar m. m.» upptagna beloppet av 855,000 kronor. Arbetsplanen hade fastställts av Kungl. Maj:t genom beslut den 18 juni 1941.

Marinförvaltningen hade tidigare anmodat Stockholms örlogsvarv att hösten 1941 inkomma med rapport, huruvida Svensksund då borde utranteras eller huruvida det möjligen borde få användas ännu några år. Sedan fartyget hösten 1941 närmare undersökts hade det befunnits, att en reparation av det- samma vore ur ekonomisk synpunkt berättigad. Kostnaden härför beräknades emellertid numera uppgå till 264,000 kronor, och marinförvaltningen hade anmodat chefen för Stockholms örlogsvarv att för nämnda kostnad låta istånd- sätta fartyget. — De av chefen för marinen såsom önskvärda angivna änd- ringsarbetena, vilka enligt marinförvaltningens prövning ansetts böra vid- tagas, beräknades draga en kostnad av inalles 111,500 kronor.

Då det syntts marinförvaltningen angeläget att nämnda arbeten komme till utförande i samband med översyn och reparation av fartyget, hade ämbets- verket anbefallt deras utförande och avsåge därvid att bekosta dels översyns- och reparationsarbeten, enligt det föregående beräknade till 264,000 kronor, dels ock vissa ändringsarbeten, beräknade till 85,500 kronor, med anlitan- de av det å förskottsstaten för försvarsväsendet uppförda förskottsanslaget Marinens löpande utgifter (Ea). Övriga ändringsarbeten beräknade till 26,000 kronor, avsåges skola bestridas av medel, som ställdes till förfogande av chefen för sjökarteverket.

Ehuru marinförvaltningen med hänsyn till anbefalld användning av krigs- titlarna icke torde få anses bunden av de för arbetsplanen för Stockholms och Karlskrona örlogsvarv samt Göteborgs örlogsdepå uppgjorda beräk- ningarna, hade ämbetsverket dock — särskilt med avseende fäst at å kanon- båten Svensksunds överförande till sjökarteverket — ansett sig böra för Kungl. Maj:t anmäla vad som förekommit i ärendet.

I utlåtande i ärendet den 20 februari 1942 har *riksräkenskapsverket* anfört, bland annat, att de till löpande utgifter anvisade förskottsanslagen icke kunde användas till andra utgifter än sådana som vore en direkt följd av Kungl. Maj:ts beslut angående förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering. Kost- naderna för de av marinförvaltningen beslutade ändringsarbetena å kanon- båten Svensksund syntes icke kunna anses såsom löpande utgifter för den förstärkta försvarsberedskapen och kunde alltså icke belasta förskottsanslaget

för marinens löpande utgifter. — Riksräkenskapsverket har vidare erinrat, att arbetena med ett belopp å 200,000 kronor inginge i den i framställningen omnämnda av Kungl. Maj:t fastställda arbetsplanen samt att marinförvaltningen sedermera anbefallt arbetenas utförande till en beräknad kostnad å (264,000 + 85,500 + 26,000 =) 375,500 kronor. Överskridandet motiverades bland annat med att marinförvaltningen med hänsyn till anbefalld användning av krigstitlarna icke ansågo sig bunden av de för arbetsplanen uppgjorda beräkningarna. Riksräkenskapsverket kunde icke dela marinförvaltningens uppfattning.

Med anledning av vad riksräkenskapsverket sålunda och i övrigt anfört har *marinförvaltningen* den 10 mars 1942 ånyo utlåtit sig i ärendet, varjämte *riksräkenskapsverket* den 24 mars 1942 ånyo yttrat sig.

Departementschefen har anfört följande.

De statsutgifter, som föranledas av den förstärkta försvarsberedskapen, bestridas över den av riksdagen såsom beredskapsstat antagna och av Kungl. Maj:t såsom förskottsstat fastställda förskottsstaten för försvarsväsendet. Förskottsstaten upptager under fjärde huvudtiteln fem särskilda förskottsanslag, nämligen under rubriken C. Försvarskrafterna fyra anslag för respektive arméns, marinens och flygvapnets löpande utgifter samt för engångsutgifter ävensom under rubriken E. Diverse ett anslag för övriga utgifter. De tre anslagen till löpande utgifter äro ställda till vederbörande centrala förvaltningsmyndigheters förfogande och avses för egentliga löpande utgifter för försvarsberedskapen, såsom löner, mathållning, drivmedel o. s. v. Anslaget till engångsutgifter avses för bestridande av försvarsberedskapskostnader av engångsnatur, såsom ammunition, fortifikatoriska anläggningar o. s. v., och må disponeras endast efter Kungl. Maj:ts för varje särskilt fall meddelade beslut. Sådant beslut erfordras ock för ianspråktagande av förskottsanslaget till övriga utgifter.

För redovisningen av försvarsväsendets kostnader under nuvarande förhållanden gälla av Kungl. Maj:t den 13 juni 1941 med stöd av riksdagens bemyndigande (propositionen 1939 U: 73, riksdagens skrivelse nr 88) utfärdade föreskrifter. Dessa innebära i stort sett, att den normala specificerade utgiftsredovisningen i anslutning till riksstatsanslagen ersättes av en förenklad redovisning över krigstitlar, vilka i huvudsak motsvara fjärde huvudtitelns underrubriker. För vinnande av enhetlighet i redovisningsavseende har härvid bland annat föreskrivits, att vid redovisningen av utgifter å krigstitlarna må tills vidare så anses som om anslagsmedel för samtliga utgifter ställts till förfogande från förskottsanslag även i fall där medelsanvisning ägt rum över riksstats- eller tilläggsstatsanslag, varefter slutlig reglering mellan riksstaten och förskottsstaten sker i bokslutet. Vidare har föreskrivits, att utgifter hänförliga till vissa anslag till materielanskaffningar och förskottsstatens anslag till engångsutgifter skola genom särskilda undertitlar särskiljas från övriga utgifter. Nämnas må även, att sjökartverkets redovisning icke rubbas genom dessa föreskrifter.

I föreliggande fall har marinförvaltningen med anlitande av det för sjöförsvarets löpande utgifter avsedda förskottsanslaget låtit föranstalta om en genomgripande reparation och förändring av den överåriga kanonbåten Svensk-sund. Kanonbåten — vilken såsom av handlingarna framgår — till en början av marinförvaltningen ifrågasatts till utrangering, har i enlighet med av chefen för marinen meddelade direktiv iståndsatts och moderniserats i ändamål att kunna användas för sjömättningsändamål under sommarmånaderna och såsom basfartyg i sjöstyrka under övriga delar av året.

I och för sig synes intet vara att i huvudsak erinra mot att fartyget undergått de angivna arbetena, vilka såvitt kan bedömas torde vara tjänliga för fartygets användning för uppgivna ändamål.

Däremot måste det anses anmärkningsvärt, att arbeten av den art och omfattning, varom här är fråga, av marinförvaltningen anbefallts utan att ärendet underställts Kungl. Maj:ts prövning och att till ämbetsverkets förfogande för löpande försvarsberedskapskostnader avsedda medel tagits i anspråk för utgiftsändamål av engångsnatur. Marinförvaltningens mening att särskilda befogenheter av förevarande slag föreligga med avseende å förskottsanslagen saknar stöd i meddelade beslut eller från statsmakternas sida gjorda uttalanden.

Med hänsyn till vad nyss anförts angående ändamålsenligheten av de av marinförvaltningen föranstaltade åtgärderna torde emellertid få bero vid vad i ärendet förekommit. För täckning av det av marinförvaltningen från förskottsanslaget till marinens löpande utgifter disponerade beloppet, enligt den i det föregående lämnade redogörelsen (375,500 — 26,000 =) 349,500 kronor, torde särskilt anslag böra uppföras å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår.

Utskottet finner i likhet med departementschefen anmärkningsvärt, att för löpande försvarsberedskapskostnader avsedda medel tagits i anspråk för angiven ombyggnad av kanonbåten Svensksund. Utskottet har icke velat motsätta sig att ett särskilt anslag anvisas för täckning av de av ombyggnaden föranledda kostnader, som bestritts från förskottsanslaget till marinens löpande utgifter.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ombyggnad av kanonbåten Svensksund* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 349,500 kronor.

4:o) **Merkostnader för vissa befästningsanläggningar.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4) att till Merkostnader för vissa befästningsanläggningar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 726,000 kronor.

Marinförvaltningen har hemställt, att ett belopp av 726,000 kronor måtte ställas till förfogande för bestridandet av vissa merkostnader för under utförande varande befästningsanläggningar.

Överbefälhavaren över rikets försvarskrafter har tillstyrkt bifall till marinförvaltningens hemställan.

Departementschefen har i ärendet anført följande.

Det har vid flera tillfällen på senare tid visat sig erforderligt att förstärka tidigare för byggnads- och andra anläggningsarbeten anvisade anslag med hänsyn till prisstegringar, som inträffat efter arbetenas kostnadsberäkning. I föreliggande fall har marinförvaltningen angivit, att på grund av prisökningar å byggnadsmaterialier och arbetskraft ytterligare medel erfordrades för följande av vissa befästningsanläggningar, till vilkas utförande riksdagen anvisat medel. Av handlingarna i ärendet framgår emellertid, att de medel, som vid uppgörandet av de ursprungliga kostnadsberäkningarna avsetts bland

annat för att möta eventuella prisstegringar, till stor del tagits i anspråk för utförande av arbeten, som icke ingått i det ursprungliga byggnadsprogrammet. De ytterligare medel, marinförvaltningen nu begärt, synas därför rätteligen bereda täckning för utgifter, till vilka ståndpunkt icke tagits vid prövningen av medelsanvisningarna för ifrågavarande befästningsanläggningar. Som emellertid de utförda arbetena måste anses ägnade att förstärka befästningsanläggningarna och göra dem bättre lämpade för sitt ändamål, torde de nu få godtagas, oaktat de ej, såsom bort ske, i tid underställts Kungl. Maj:ts prövning. Jag vill därför och med hänsyn tagen jämväl till det vid tidpunkten för befästningsanläggningarnas utförande rådande tillståndet icke motsätta mig, att de av marinförvaltningen äskade medlen ställas till förfogande.

Utskottet.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, finner sig på de av departementschefen anförda skälen kunna tillstyrka, att medel anvisas för ifrågavarande merkostnader.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må till *Merkostnader för vissa befästningsanläggningar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 726,000 kronor.

5:o) **Fortsättning av vissa krigsrustningsarbeten m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 5) att till Fortsättning av vissa krigsrustningsarbeten m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 9,450,000 kronor.

På förslag av Kungl. Maj:t i propositionen nr 2 anvisade innevarande års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 under fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 670,000 kronor till fortsättning av vissa krigsrustningsarbeten m. m.

I skrivelse den 18 februari 1942 har *marinförvaltningen* hemställt, att utöver tidigare anvisade medel ett belopp av 9,700,000 kronor måtte ställas till förfogande för krigsrustningsarbeten. Marinförvaltningen har därvid framhållit, att numera avslutad utredning rörande behovet av dylika anläggningar utmynnat i en av chefen för marinen upprättad plan för slutförande av anläggningar av angiven art inom kustfästningarna och kustartilleriet i övrigt. Kostnaderna för slutförande av planlagda krigsrustningsarbeten hade beräknats till 9,700,000 kronor, däri inräknat kostnader för erforderliga markförvärv.

Chefen för marinen och överbefälhavaren över rikets försvarskrafter hava tillstyrkt, att medel anvisas för ändamålet.

Departementschefen har anfört följande.

Efter att hava tagit del av den föreliggande arbetsplanen anser jag mig böra förorda, att ytterligare medel anvisas för här ifrågavarande ändamål. Jag föreslår, att hela det av överbefälhavaren angivna beloppet, 9,450,000 kronor, äskas av riksdagen, varefter det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva i vad mån medlen må tagas i anspråk. För att möjliggöra igångsättandet av de mest an-

gelägna arbetena hemställer jag i annat sammanhang, att Kungl. Maj:t be- myndigar marinförvaltningen att, i avbidan på riksdagens beslut, med anli- tande av under händer varande medel utföra sådana krigsrustningsarbeten för en kostnad av högst 4,400,000 kronor. Jag utgår från att arbetena planläggas på sådant sätt, att kostnaderna hållas inom den ram, som av Kungl. Maj:t be- stämnes.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, har intet att erinra mot att ifrågavarande krigsrustningsarbeten enligt Kungl. Maj:ts beprövande fullföljas inom angiven kostnadsram. Utskottet tillstyrker förty det gjorda medelsäskandet och hemställer,

Utskottet.

att riksdagen må till *Ytterligare medel till fortsättning av vissa krigsrustningsarbeten m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 9,450,000 kronor.

6:o) **Utbildningskurs i verkstadstjänst.** Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag (punkt 6), vilket avser anvisande av medel för bestri- dandet av å budgetåret 1941/42 belöpande kostnader i form av penningbidrag för anordnande av utbildningskurser i verkstadstjänst för ynglingar, som hava för avsikt att söka fast anställning vid flygvapnet såsom volontärer — får utskottet hemställa,

att riksdagen må till *Utbildningskurs i verkstadstjänst* å till- läggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 18,000 kronor.

7:o) **Förvärv av vissa intill Bodens flygfält belägna byggnader.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 7) att till Förvärv av vissa intill Bodens flygfält belägna byggnader å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

Ifrågavarande anslag avses för inlösen av tre i enskild ägo varande bostads- byggnader med uthus intill norra gränsen av Bodens flygfält, vilka på grund av sitt läge utgöra ett direkt hinder vid start och landning å flygfältet.

Flygförvaltningen har för förvärv av nämnda byggnader hemställt om an- visande av ett belopp av 25,000 kronor och därvid anfört, att beträffande själva marken behov icke föreläge av densammas förvärvande, enär flygför- valtningen hade för avsikt att träda i förbindelse med ägaren, stiftsnämnden i Luleå, i och för träffande av överenskommelse rörande arrendering av det område, varå byggnaderna vore uppförda. Arrendekostnaderna syntes kunna bestridas av tillgängliga medel.

Departementschefen har ansett sig böra biträda flygförvaltningens förslag och har intet haft att erinra mot de av ämbetsverket uppgjorda kostnadsbe- räkningarna.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning för förvärv av ifrågavarande byggnader och hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må till *Förvärv av vissa intill Bodens flygfält belägna byggnader* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

Kapitalbudgeten.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond.

8:o) **Ytterligare förrädsbyggnader m. m. för luftvärnsmateriel.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 8) att till Ytterligare förrädsbyggnader m. m. för luftvärnsmateriel å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,150,000 kronor.

Av statsrådsprotokollet inhämtas följande.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag (proposition nr 221, punkten 2) anvisade 1941 års riksdag till Förrädsbyggnader för luftvärnsmateriel å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 6,960,000 kronor.

Av detta anslag hava av Kungl. Maj:t disponerats 6,181,650 kronor.

Till grund för Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen om anvisande av anslaget låg ett av 1940 års militära byggnadsutredning i utlåtande över en framställning från fortifikationsstyrelsen den 28 februari 1941 framlagt förslag.

I skrivelse den 2 april 1942 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* anmält sin avsikt att, sedan vissa pågående utredningar angående markfrågor m. m. hunnit slutföras, inkomma med förslag beträffande dispositionen av återstoden av anslaget. Styrelsen beräknade, att förrädsanläggningar till den omfattning, som avsetts vid anslagets beviljande, därmed skulle planerligt bliva slutförda. Styrelsen, som hemställde om anvisande av ett belopp av 1,150,000 kronor för uppförande av ytterligare förrädsbyggnader m. m. för luftvärnsmateriel, har i anslutning därtill anfört bland annat följande:

Chefen för armén hade i skrivelse den 20 november 1941 meddelat fortifikationsstyrelsen kompletterande direktiv rörande ifrågavarande förrädsbyggnader, orsakade av under år 1941 fastställda ändringar beträffande organisation och utrustning m. m. av de territoriella luftvärnsförråden. I förhållande till tidigare uppgivna förrädsbehov innebure dessa förändringar, dels att ytterligare nybyggnader erfordrades för inrymmande av materiel, dels att en minskning i tidigare planerade byggnadsprogram kunde göras beträffande vissa förrädsutrymmen. Dessutom innebure förändringarna behov av förråd för utrustning till vissa förband samt på vissa platser anordnande av mindre verkstadslokaler för materielens skötsel och vård.

Med tillämpande av de beräkningsgrunder beträffande utrymmen och priser, som godkänts av 1940 års militära byggnadsutredning i dess utlåtande den 28 februari 1941 angående från fortifikationsstyrelsen då föreliggande framställning om medel för förrädsbyggnader för luftvärnsmateriel, hade styrelsen beräknat kostnaderna för det ökade nybyggnadsbehovet, inklusive kostnadsökning sedan april 1941 med omkring 7 procent, till 1,323,700 kronor. Med tillämpande av samma beräkningsgrunder hade kostnaderna för de förrädsbyggnader, som icke längre erfordrades, beräknats till 177,000 kronor. Den ändrade omfattningen av byggnadsprogrammet beräknades sålunda medföra

ett ytterligare anslagsbehov av (1,323,700 — 177,000 ==) 1,146,700 kronor, eller i avrundat tal 1,150,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår står det ökade behovet av förrådsbyggnader m. m. i samband med vissa ändringar i de territoriella luftvärnsförbandens organisation och utrustning. Det är av vikt, att den ömtåliga och dyrbara luftvärnsmaterielen förvaras på betryggande sätt. Jag tillstyrker därför, att det begärda beloppet anvisas, och föreslår att anslag för ändamålet uppföres å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår. Jag förutsätter emellertid, att vid anslagets disponerande skola beaktas de möjligheter till besparingar, som kunna ernås bland annat genom träffande av överenskommelser med kommunala myndigheter eller enskilda rörande upplåtande av för förvaring av luftvärnsmateriel lämpliga lokaler.

Efter att hava tagit del av de till ärendet hörande handlingarna tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förevarande medelsäskande. Utskottet förutsätter emellertid i likhet med departementschefen, att vid anslagets disponerande alla möjligheter till besparingar skola beaktas.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ytterligare förrådsbyggnader m. m. för luftvärnsmateriel* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,150,000 kronor.

9:o) **Förvärv av mark för barackläger i Övre Norrland.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 9) att till Förvärv av mark för barackläger i Övre Norrland å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande.

Under rådande förstärkta försvarsberedskap hava ett flertal barackläger uppförts i Övre Norrland. Dessa läger äro förlägningsplatser för truppförband, avsedda för försvaret av Övre Norrland. Vid anordnandet av lägren har beaktats, att de skola kunna utnyttjas även under andra förhållanden.

Riksdagens revisorer hava i sin berättelse om den år 1941 av dem verkställda granskningen såsom sin mening uttalat, att för baracklägren erforderlig mark i enskild ägo i allmänhet borde av statsverket förvärvas med äganderätt.

På grundval av verkställd preliminär utredning har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* i skrivelse den 7 mars 1942 framlagt förslag till förvärv av erforderlig mark för barackläger i Övre Norrland. Förslaget innebär i huvudsak att omkring 4,330 hektar mark skulle förvärvas för en kostnad av omkring 1,400,000 kronor. Fortifikationsstyrelsen har anmält, att vederbörande militäre chef förordat ett mera omfattande alternativ, innebärande att en areal av omkring 16,560 hektar mark skulle förvärvas för en kostnad av omkring 5,550,000 kronor. Enligt det senare alternativet skulle bland annat förvärvas ett större sammanhängande område, varå ett flertal barackläger funnes uppförda. Sedan fortifikationsstyrelsen hos *chefen för armén* begärt direktiv i ämnet, hade denne meddelat, att framställning borde göras i enlighet med det mindre omfattande alternativet.

Jämsides med den preliminära utredningen av de båda alternativen har en omfattande utredning på basis av det mindre alternativet bedrivits. Därvid ha samtliga barackläger i Övre Norrland inventerats, varjämte lantmäterikartor m. m. över områdena i fråga upprättats.

Sedan sistnämnda utredning slutförts, har *fortifikationsstyrelsen* i skrivelse den 2 april 1942 gjort slutlig framställning i ämnet och därvid på grundval av upplysningar, som lämnats av vederbörande militära chefer, meddelat bland annat följande:

Den fullständiga utredningen hade givit vid handen, att den areal, som enligt det mindre av alternativen borde förvärfvas, utgjorde omkring 3,963 hektar och hade åsatts ett markvärde av 1,157,060 kronor. Värdet av de byggnader inom områdena, vilkas inlösen kunde komma att erfordras, beräknades till i runt tal 100,000 kronor. Kostnaderna för laga förrättningar för utbrytning från vederbörande stamfastigheter av olika delar av den till förvärf föreslagna marken syntes bära beräknas till högst 90,000 kronor. Vissa närmare angivna lägerområden, som inginge i den förutnämnda arealen om 3,963 hektar, borde icke föreslås till inköp, enär därstädes befintliga fåtaliga baracker torde komma att flyttas. Å andra sidan syntes det sannolikt att vissa andra, ännu icke planlagda områden, komme att kräva större utrymme och därmed även större kostnader än som föreslagits.

Enligt den förebragta utredningen hade de områden, som icke borde föreslås till inköp, värderats till sammanlagt 145,413 kronor, med vilket belopp värderingssumman 1,157,060 kronor borde minskas. Å andra sidan borde nämnda värderingssumma ökas med värdet av de områden, som enligt vad förut anförts kunde behöva tilläggas, enligt fortifikationsstyrelsens beräkningar förslagsvis 5,000 kronor. Vidare borde till nyssnämnda värderingssumma läggas dels kostnaderna för inlösen av byggnader, 100,000 kronor, dels, för bestridande av vissa lantmäterikostnader, 90,000 kronor, dels ock, då för förvärven expropriationsförfarande sannolikt till stor del måste anlitas, ej mindre en marginal av 200,000 kronor än även 75,000 kronor för bestridande av expropriations- m. fl. kostnader. Den sammanlagda kostnaden för förvärvet av mark för baracklägren uppginge sålunda till sammanlagt 1,481,647 kronor eller i runt tal 1,500,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Med hänsyn till baracklägrens utförande synes det lämpligt, att den mark, å vilken de äro belägna, av kronan förvärfvas med äganderätt. Jag delar alltså den mening, som uttalats av fjolårets riksdagsrevisorer.

Ehuru jag i princip anser, att expropriation bör tillgripas först om det visar sig omöjligt att träffa frivilliga försäljningsöverenskommelser, vill det synas som om med hänsyn till föreliggande omständigheter — icke minst de enligt lämnad uppgift ofta oklara äganderättsförhållandena — expropriation i detta fall icke kan undvikas. Jag finner därför icke anledning föreligga att i detta fall tillskapa en sådan särskild nämnd för markfrågornas reglering, som enligt ett av mig tidigare framlagt förslag skall ombesörja förutnämnda markförvärf för befästningsanläggningar.

Mot markförvärvens omfattning och de på grundval av föreliggande utredning beräknade kostnaderna synes icke vara något att i huvudsak erinra. I överensstämmelse med fortifikationsstyrelsens förslag beräknar jag sålunda det för ändamålet erforderliga anslaget till 1,500,000 kronor, vilket belopp i likhet med det för markförvärf för befästningsanläggningar anvisade synes bära upptagas på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår. Närmare bestämmelser rörande anslagets disposition torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må till *Förvärv av mark för barackläger i Övre Norrland* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

10:o) **Inköp av f. d. Södra marketenteribyggnaden å Kronobergshed.** Med tillstyrkan av bifall till Kungl. Maj:ts förslag (punkt 10), vilket avser anvisande av medel för inköp av en å kronans mark å Kronobergshed belägen, i enskild ägo varande byggnad med uthus, får utskottet hemställa,

att riksdagen må till *Inköp av f. d. Södra marketenteribyggnaden å Kronobergshed* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 6,000 kronor.

Marinförvaltningens delfond.

11:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m. vid Stockholms örlogsstation.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 11) att till Vissa byggnadsarbeten m. m. vid Stockholms örlogsstation å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 110,000 kronor.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1941:221 (punkten 6) anvisade riksdagen (skrivelse nr 360, punkten 6) till ombyggnadsarbeten m. m. vid Stockholms örlogsstation såsom kapitalinvestering i marinförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 790,000 kronor.

Marinförvaltningen har efter framställning av *chefen för marinen* hemställt, att medel, 110,000 kronor, måtte ställas till förfogande för uppförande vid Stockholms örlogsstation av två baracker, avsedda att bereda förläggningsutrymmen för ytterligare 200 man.

Departementschefen har anfört följande.

Vid anmälan av propositionen nr 210 till innevarande års riksdag angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter anförde jag, att förläggningsförhållandena vid Stockholms örlogsstation vore mycket bekymmersamma. Med hänsyn till vad jag i annat sammanhang yttrat beträffande örlogsstationens förflyttning kunde jag emellertid icke förorda, att några ytterligare byggnader av mera permanent natur uppfördes å Skeppsholmen.

På grund av förläggningsförhållandenas beskaffenhet och det läge, vari frågan om örlogsstationens förflyttning befinner sig har jag intet att erinra mot att provisoriska åtgärder nu vidtagas för förbättrande av förläggningsförhållandena. Uppförandet av två flyttbara barackbyggnader enligt marinförvaltningens förslag synes vara en ur alla synpunkter praktisk åtgärd för avhjälpande av de mest överhängande svårigheterna.

Mot de föreslagna kostnaderna torde anledning till erinran icke föreligga; dock bör, innan medlen disponeras, 1940 års militära byggnadsutredning beredas tillfälle att granska ritningar och slutliga kostnadsberäkningar.

Utskottet.

Med hänsyn till bristen på förläggningsutrymmen vid Stockholms örlogsstation finner sig utskottet böra tillstyrka, att de av marinförvaltningen föreslagna barackbyggnaderna uppföras.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Vissa byggnadsarbeten m. m. vid Stockholms örlogsstation* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 110,000 kronor.

12:o) Befälsbostäder i Fårösund. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 12) att till Befälsbostäder i Fårösund å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 104,000 kronor.

Efter förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1941: 222, punkten 2) medgav riksdagen (skrivelse nr 304, punkten 2), att ett belopp av 520,000 kronor finge för budgetåret 1941/42 anvisas för uppförande av befälsbostäder i Fårösund.

I skrivelse den 6 februari 1942 har *marinförvaltningen* anmält behov av tilläggsanslag om tillhoppa 128,000 kronor för färdigställande av ifrågasatt befälsbostäder.

Rörande de skäl marinförvaltningen anfört till stöd för framställningen får utskottet hänvisa till det propositionen bilagda utdraget av statsrådsprotokollet (sid. 22—24).

1940 års militära byggnadsutredning har på anförda skäl (sid. 24 och 25) tillstyrkt äskande av ett belopp av 111,500 kronor för färdigställande av under uppförande varande sju befälsbostadsbyggnader i Fårösund. Två av utredningsmännen hava emellertid såsom sin mening framhållit, att ur besparings-synpunkt installering av kylskåp icke borde äga rum i dessa bostadshus av villatyp med lätt tillgängliga matkällare. Härigenom kunde tilläggsanslaget sänkas med ytterligare 7,500 kronor till 104,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Då ifrågasatt byggnader böra med det snaraste färdigställas, vill jag icke motsätta mig, att erforderligt tilläggsanslag ställes till förfogande. Vid anslagens beräkning finner jag mig dock böra biträda byggnadsutredningens förslag men vill härutöver — i likhet med minoriteten inom utredningen — föreslå, att den ifrågasatta installeringen av kylskåp i lägenheterna ställes på framtiden. Erforderliga medel, tillhoppa 104,000 kronor, torde böra anvisas såsom anslag å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår.

Utskottet.

Utskottet har intet att erinra mot att medel i av departementschefen angiven omfattning anvisas för färdigställandet av ifrågasatt befälsbostäder. Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må till *Befälsbostäder i Fårösund* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 104,000 kronor.

Stockholm den 18 juni 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Bernhard Nilsson, Bäckström, Lindström, Sven Larsson, Heiding, Karl Magnusson, Bäcklund, Karl Andersson, friherre De Geer, Gustaf Iwar Anderson och Ekströmer*; samt

från a n d r a kammaren: herrar *Jonsson i Eskilstuna, Törnkvist, Eriksson i Stockholm, Andersson i Prästbol, Ward, Persson i Tidaholm, Andersson i Södergård, Mårtensson, Åqvist, Lundberg i Hälsingborg, Pettersson i Dahl och Eriksson i Frägsta.*
